

РОЛЬ І НОВІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ООН

ГАЄВ М. О.,
слухач II курсу

Дипломатична академія України
при МЗС України

Провідна роль ООН у сучасному світовому суспільстві на порозі 3-го тисячоріччя як основного інструмента збереження миру і безпеки не викликає заперечень ні в кого, незважаючи на кризу, в якій опинилась Організація.

Відповідно до змін у сучасній системі міжнародних відносин, відчуються істотні проблеми, щодо існування цього унікального міжнародного інституту, який зумовлює розвиток подій як у загальній світовій системі, так і на регіональних рівнях. Звичайно, Україна повинна враховувати суб'єктивні і об'єктивні чинники існування й розвитку цього впливового, авторитетного соціального організму, використовуючи свої можливості, дипломатичний досвід та новітні аналітичні розробки у цьому напрямі для захисту своїх національних інтересів.

Серед головних причин кризи, з якою зіткнулася ООН можна виокремити внутрішні і зовнішні чинники¹. Внутрішніми чинниками є:

1. недемократичний характер представництва держав в складі Ради Безпеки (РБ ООН)², який не відображає ту структуру світової спільноти, що склалася, та фактично порушує принцип справедливого географічного представництва;
2. конфліктна ситуація, що склалася між державами, постійними членами РБ ООН і державами, «новими центрами сили» в регіонах;
3. нерішучість і непослідовність керівництва ООН у проведенні реформ;
4. невідповідність шкали внесків ООН платоспроможності держав;

5. зниження кількості і дієвості програм, що проводяться під егідою ООН³.

До зовнішніх відносяться:

1. загальна зміна балансу сил у світі, перехід від біполярної до мультиполярної системи міжнародних відносин⁴;
2. посилення регіональних центрів сили – збільшення ролі наддержавних інститутів ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР та ін.;
3. посилення тенденцій до сепаратизму в самих державах, внутрішні конфлікти.

Наслідком цих суспільно-політичних процесів стали:

1) структурна криза ООН; 2) фінансова криза (найбільшими боржниками є США, РФ, Японія, Німеччина); 3) функціональна криза ООН (низька ефективність миротворчої діяльності ООН).

На думку авторів, центральною серед них є структурна криза ООН, для вирішення якої на 49-й сесії ГА ООН у 1994 р. було утворено робочу групу відкритого складу з питань розширення членського складу РБ ООН. На 51-й сесії ГА ООН з цього питання практично визначилися два різних підходи, відповідно яким утворилися такі коаліції. Одна група держав (США, РФ, Великобританія, Китай) виступила за обмежене розширення членського складу РБ ООН з 15 до 20 членів, при цьому два місця постійних членів пропонується надати Німеччині та Японії. Одночасно вони висловились за продовження розгляду питання про розширення РБ ООН, пов'язуючи це з відсутністю остаточних домовленостей. Інша група держав (країни ОАЄ, Руху Неприєднання, Німеччина, Японія, Мексика, Україна) виступили за розширення РБ до 25-26 членів, зокрема збільшення числа постійних членів на 5 країн та поширення представництва в РБ ООН країн, що розвиваються.

До особливостей процесу слід віднести те, що під час дискусії питання розширення РБ ООН пов'язувалося з питаннями перегляду деяких статей Статуту ООН, обмеження функцій РБ ООН, обмеження, а в подальшому і скасування права вето, яким тепер користуються постійні члени РБ.

З наведеного випливають такі наслідки, які мають враховуватись у наступній зовнішньополітичній діяльності України:

1) цілком ймовірно, зважаючи на існуючий розклад сил в ООН, що в майбутньому діяльність і структура ООН набудуть більш демократичного характеру і поширення принципу справедливого географічного пред-

ставництва, зокрема через розширення складу РБ ООН до 25 членів і збільшення представництва країн, що розвиваються;

2) підвищення впливу в ООН країн, що розвиваються як через обмеження та відміну права вето, так і шляхом перерозподілу функцій між РБ, Генеральною Асамблеєю та ЕКОСОП;

3) враховуючи складний та взаємопов'язаний характер кризи ООН, Україна зацікавлена у розробці і внесенні низки ініціатив, спрямованих на поширення її участі в операціях і програмах ООН, і впливу на процеси, що відбуваються в ООН;

4) сприятливі умови для цього має створити обрання представника України на посаду Голови 52-ї сесії ГА ООН;

5) все більшого значення у такому зв'язку набуватиме як участь України у Русі Неприєднання, так і пошук нових союзів і коаліцій для захисту своїх національних інтересів і просування своїх ініціатив.

ПОСИЛАННЯ

¹ Див.: Саати Т. Принятіє рішень. Метод анализа иерархий. - М., 1993; Хонин В.Н. Некоторые проблемы международно-правового регулирования. Дис. канд.юрид.наук. - К., 1975.

² Устав ООН и Статут Международного Суда // ООН. - 1993.

³ Див.:United Nations Handbook. - Wellington, 1993.

⁴ Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. До ефективніших суспільств // Доповідь Римського Клубу. - К., 1990.